

Munkaerő-piaci helyzetkép, 2014

Tartalom

1. Általános helyzetkép	1
2. A munkaerőpiac speciális tényezői	2
2.1. Külföldi munkavállalás	2
2.2. Közfoglalkoztatás	3
3. Nők, fiatalok, romák a munkaerőpiacon	4
3.1. A nők foglalkoztatottsága	4
3.2. Fiatalok a munkaerőpiacon	5
3.3. A romák foglalkoztatottsága	6
4. Uniós összehasonlítás	7

A hazai munkaerőpiacon az utóbbi két év pozitív fordulatot hozott, melynek eredményeként 2014-ben a foglalkoztatás az utóbbi közel két és fél évtized legmagasabb szintjét érte el. Csökkent a munkanélküliség, de ami ennél is fontosabb, sikerült az inaktívok egy részét is visszatelelni a munkaerőpiacra. Ebben szerepet játszott a közfoglalkoztatás kiterjesztése, melyben jelentős arányban vettek részt az alacsony iskolai végzettségűek, a hátrányos térségekben élők, a romák, tehát azok, akik számára reménytelenül kevés állás kínálkozott a nyílt munkaerőpiacon. A versenyszféra munkaerő-feltevő képességét a gazdasági kilátások kedvező alakulása mellett növelték a Munkahelyvédelmi akcióterv keretében érvényesíthető munkáltatói kedvezmények is. 2014-ben a munkaadók mintegy 750 ezer foglalkoztatott után vettek igénybe kedvezményt, s ez 100 milliárd forintot meghaladó költségcsökkenést eredményezett, amelyből új munkahelyek jöhettek létre. Az akcióterv célzott támogatásai hozzájárultak ahhoz, hogy többek között a fiatalok, a kisgyermeket nevelő nők foglalkoztatási mutatói az átlagot meghaladó mértékben javultak. A kedvező hazai munkaerő-piaci tendenciák ellenére a munkavállalási célú migráció egyenlege negatív maradt. Jóllehet ennek kedvezőtlen hatása ma még csak néhány foglalkozást, munkakört érint, de nem zárható ki, hogy a jövőben ez egyre több területen fog munkaerő-utánpótlási gondokat okozni.

1. Általános helyzetkép

A foglalkoztatottak 2000-es évek közepétől stagnáló létszáma – a munkaerőpiacra 2008 végén begyűrűző pénzügyi válság hatására – 2010-ig mintegy 130–140 ezerrel csökkent. A 2010. évi mélypontot követő rekonstrukciós időszak után a foglalkoztatás színvonala 2013-ra állt vissza a válság előtti szintre. Ehhez szükség volt az állami szerepvállalás erőteljes növelésére, ami nem merült ki a közmunka kereteinek kiszélesítésében, jóllehet ez az intézkedés gyakorolta a legnagyobb hatást a foglalkoztatottak létszámának alakulására. A javulásához jelentősen

– bár csak részben számszerűsíthető módon – járult hozzá a munkavállalási célú migráció élénkülése. A foglalkoztatottak létszámának csökkenésével párhuzamosan a munkanélküliek száma és a munkanélküliségi ráta az 1990-es évek eleji szintre emelkedett, s a javulás még 2013-ban is jóval elmaradt attól, amit a foglalkoztatás bővülése indokolt volna. Ennek egyik magyarázata, hogy a foglalkoztatottak létszámnövekedésének legfőbb forrása 2013-ban még jórészt a közfoglalkoztatás volt, melynek mérítési bázisát nem annyira a munkanélküliek, mint a dolgozni kívánó, de munkát – személyes jellemzőik vagy lakókörnyezetük korlátozott elhelyezkedési lehetőségei miatt – nem kereső inaktívok jelentették. A munkanélküliek táborát viszont azok is bővítették, akiket a válság hatására megnőtt egzisztenciális bizonytalanság kényszerített a munkaerőpiacra lépni és nem találtak munkát.

2014-ben a foglalkoztatottak létszáma úgy nőtt több mint 200 ezer fővel, hogy e javulásnak már csak mintegy negyede származott a közfoglalkoztatásból. A versenyszféra legalább 5 fős gazdálkodó szervezeteinél a nem támogatott álláshelyek száma közel 50 ezerrel, a költségvetési intézményeknél – részben szervezeti változással összefüggésben – 25 ezerrel nőtt, s ha egyelőre nem is túl jelentős, de azért már kimutatható élénkülés jellemezte az önfoglalkoztatók, valamint a mikro-szervezetek körét is. Az utóbbi két év foglalkoztatási adatait némileg javította az is, hogy a korábban „feketén”, alkalmilag, idényszerűen dolgozók egy része közfoglalkoztatottként bekerült a munkaügyi statisztikába.

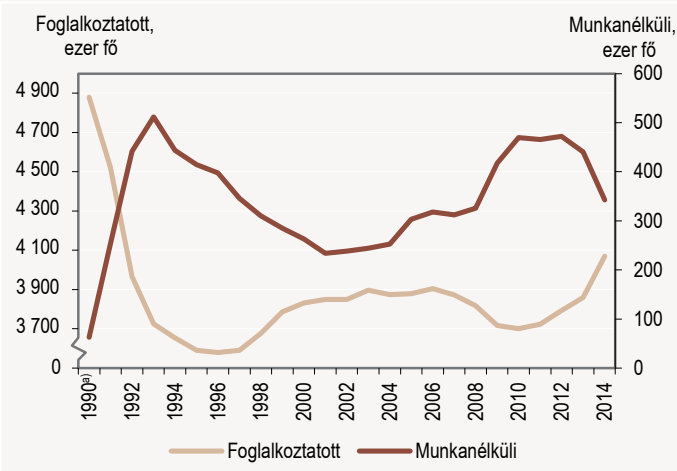
Az, hogy a 2014. évi kedvező foglalkoztatási folyamatok döntően a gazdasági teljesítmény, ezen keresztül pedig a versenyszféra munkaerő-feltevő képességének javulására és nem a központilag vezérelt munkaerő-piaci intervencióra voltak visszavezethetők, számottevő csökkenést eredményezett a munkanélküliek létszámában is. 2014-ben a foglalkoztatottak 4,1 milliós létszáma a munkaerő-felmérés 1992. évi indulása óta a legmagasabb volt, amihez az előző évinél csaknem 100 ezer fővel kisebb, 343,3 ezres munkanélküli-létszám társult. Jóllehet a munkanélküliek száma még így is mintegy 100 ezer fővel magasabb, mint 2000-es évek első felében volt, és mintegy 10%-kal meghaladta a válságot közvetlenül megelőző időszakot. A munkanélküliség tekintetében nőtt a regionális polarizáltság, Győr-Moson-Sopron és Vas megyékben a munkanélküliségi ráta 4% alá került, míg Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben továbbra is 13–14%-os maradt.

A foglalkoztatottak létszámának 2014. évi 208 ezres növekedése és a 15–64 évesekre számított foglalkoztatási arány egy év alatti 3,7 százalékpontos javulása bővülő munkaerő-kínálat mellett ment végbe. A demográfiai folyamatokkal összefüggésben csökkent a potenciális munkavállalónak minősülő korosztályok létszáma (ennek hatása a 15–64 évesek foglalkoztatási rátájára 2014-ben 0,6 százalékpontnyi volt). Ezt a csökkenést azonban ellensúlyozza, hogy

- a nyugdíjkorhatár folyamatos emelése miatt minden évben többen maradnak bent a munkaerőpiacon;
- a kötelező közoktatási részvétel korhatára 18-ról 16 évre csökkent;
- az inaktívok egyes csoportjainak foglalkoztatottá válását célzott intézkedések (pl. a gyed extra 2014. évi bevezetése) segítették.

A 15–64 éves foglalkoztatottak és a munkanélküliek létszámának* alakulása

1. ábra

a) 1990. és 1991. év becslült adat.

Forrás: Munkaerő-felmérés.

A betöltésre váró álláshelyek növekvő számához és arányához hasonlóan az egy év alatt bekövetkező munkaerő-piaci státusváltások mutatói is kedvező fordulatot jeleznek. 2014-ben a foglalkoztatottak a korábbiaknál nagyobb arányban tudták megőrizni státusukat (94,2%-uk egy évvel korábban is foglalkoztatott volt, míg 2013-ban 92,4% volt ez az arány, ami mintegy 70 ezer fő stabil „többletet” jelentett a foglalkoztatottak létszámában), illetve nőtt a munkanélküliek foglalkoztatottá válási esélye is. A 2013-ra magukat munkanélkülinek vallók 38,5%-a volt foglalkoztatott 2014-ben, szemben az azt megelőző évre jellemző 29,7%-kal, míg a munkanélküli-státusban „bennragadók” aránya 65,5-ről 56,7%-ra mérséklődött. Ez utóbbi azonban nem járt együtt a munkanélküliként töltött idő átlagos hosszának, illetve a tartósan munkanélküliek arányának számottevő csökkenésével. Nőtt a gyermekgondozási ellátást igénybe vevők, illetve az egyéb kategóriába tartozók körében is a foglalkoztatott státusba történő beáramlás intenzitása.

A munkaerőpiacot évtizedek óta jellemző anomáliák – az ország méretéhez képest jelentős területi differenciáltság, az átlagosnál lényegesen kedvezőtlenebb aktivitási mutatók az alacsony végzettségűek, a roma népes-

ség, a kisgyermeket nevelő nők esetében, valamint a korstruktúra két szélén – felszámolása azonban hosszabb időt igényel, jóllehet az utóbbi évek kedvező folyamatai egyes területeken már némi elmozdulást eredményeztek. A továbbiakban bemutatjuk a foglalkoztatási helyzet javulását segítő tényezőket, valamint a nők, a fiatalok és a romák munkaerő-piaci jellemzőit, továbbá a foglalkoztatottság és a munkanélküliség uniós összehasonlítását.

2. A munkaerőpiac speciális tényezői

2.1. Külföldi munkavállalás

Az unió bővítésével növekvő gazdasági polarizáltság, továbbá a válság eltérő hatása a tagországok munkaerőpiacára ugrásszerűen növelték az unión belüli munkavállalási célú migrációt. 2013-ban az uniós munkaerő-felmérések¹ adatai alapján mintegy 10 millióra becsülték a más uniós országban dolgozók számát, ami mintegy kétharmada volt a „klasszikus”, az unión kívülről érkező migránsok létszámának. Magyarország a migrációs folyamatba intenzívebben csak 2010 után kapcsolódott be, de napjainkra már – Ciprus, Spanyolországgal és Olaszországgal együtt – az alacsony, de dinamikus növekvő migrációs ráta jellemezte tagországok csoportjába tartozik. A hazai szakértők az országot 1990 után elhagyó, külföldön élő és dolgozó magyarok számát 350 ezer körülire becsülték 2013-ban (SEEMIG-projekt).

A válság előidézte munkaerő-piaci feszültség oldásához az utóbbi évek migrációs trendje jelentősen hozzájárult, viszont nem ismert, hogy a hazai gazdaság 2014. évi fellendülése összességében milyen hatással volt erre a folyamatra. A munkaerő-felmérésből jellemzően az ingázási típusú munkavállalásról rendelkezünk adatokkal, vagyis, arról, amikor a háztartás Magyarországon él, viszont van külföldön dolgozó tagja, aki jövedelmével hozzájárul a háztartás kiadásainak fedezéséhez. Ennek a fajta migrációnak a két tipikus célországa Ausztria és Németország, ahol a magyarok 2011 májusa óta vállalhatnak korlátozás nélkül munkát, s ami egyben magyarázza az érintettek létszámában ettől az időponttól bekövetkezett növekedést. A munkaerő-felmérés adatai szerint 2010-ben 49,5 ezren dolgoztak külföldön, 2013-ban viszont már közel kétszer annyian. Az Ausztriában dolgozók száma 2,5-szeresére, a Németországban dolgozóké pedig 2,6-szorosára nőtt ugyanezen időszak alatt. 2014-ben a külföldön dolgozó ingázók száma nem változott számottevően.

1. tábla

A 15–74 éves népesség munkaerő-piaci státusváltás* szerinti megoszlása

(%)

2013. évi státus	2014. évi státus							
	foglalkoztatott	munkanélküli	tanuló	nyugdíjas	munkaképtelen	gyed, gyes, gyet	egyéb	összesen
Foglalkoztatott	94,2	3,2	0,1	1,3	0,2	0,8	0,3	100,0
Munkanélküli	38,5	56,7	0,7	0,6	0,3	1,3	1,8	100,0
Tanuló	7,1	4,6	86,1	0,1	0,0	0,2	1,9	100,0
Nyugdíjas	0,8	0,4	0,0	98,4	0,5	0,0	0,0	100,0
Munkaképtelen	2,1	0,6	0,0	5,8	91,1	0,0	0,3	100,0
Gyed, gyes, gyet	15,9	4,9	0,2	0,0	0,3	74,2	4,5	100,0
Egyéb	11,3	7,7	0,5	2,0	0,9	3,4	74,1	100,0
Összesen, %	53,7	7,2	9,7	19,9	4,2	3,1	2,2	100,0
Összesen, ezer fő	4 067,1	542,7	733,5	1 503,5	319,6	237,0	169,8	7 573,2

* Önbesorolás alapján.

Forrás: Munkaerő-felmérés.

¹ Forrás: European Commission, EU Employment and Social situation, Recent trends in the geographical mobility of workers in the EU, Quarterly Review, Supplement June 2014,

2. tábla

A munkaerő-felmérésben külföldi telephelyen történő munkavégzést megjelölők létszáma a fontosabb célországok szerint, 2014

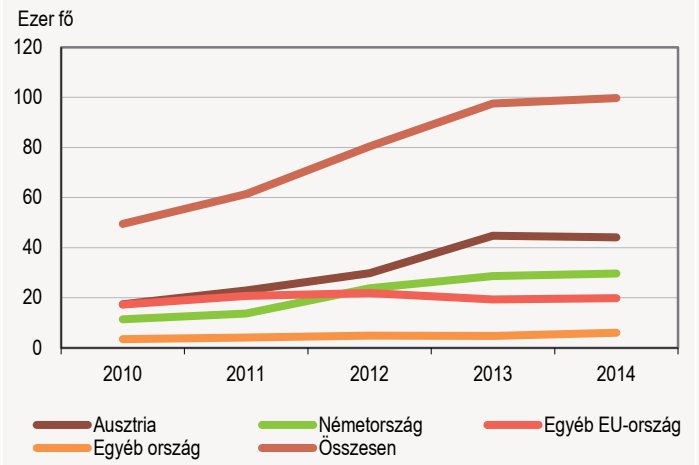
(fő)

Megnevezés	Ausztria	Németország	Egyéb EU-ország	Egyéb ország	Összesen
Nemek					
Férfi	33 664	24 090	14 034	4 047	75 835
Nő	10 438	5 633	5 787	2 046	23 904
Korcsoport, éves					
15–29	11 010	7 109	5 181	1 790	25 090
30–49	27 397	16 796	12 663	3 468	60 324
50+	5 696	5 818	1 979	835	14 328
Legmagasabb iskolai végzettség					
8 általános vagy alacsonyabb Szakiskola, szakmunkásképző	3 441	2 732	2 485	256	8 914
Gimnázium	22 577	13 996	6 688	1 560	44 821
Szakközépiskola	5 275	2 612	2 594	1 380	11 861
Szakközépiskola	9 139	6 538	3 599	910	20 186
Egyetem, főiskola	3 671	3 845	4 454	1 989	13 959
Családi állás					
Férj, feleség, élettárs	27 186	16 736	7 660	3 234	54 816
Egyedülálló szülő	1 354	688	440	130	2 612
Gyermek	10 998	8 249	8 109	1 525	28 881
Egyedülálló és egyéb	4 564	4 051	3 612	1 205	13 432
Egy évvel korábbi státus					
Foglalkoztatott	40 845	26 696	16 945	5 653	90 139
Munkanélküli	1 990	2 429	1 801	239	6 459
Tanuló	552	337	648	201	1 738
Egyéb okból inaktív	715	263	428	0	1 406
Munkáltató ágazati besorolása					
Mezőgazdaság	1 098	89	37	99	1 323
Ipar	11 100	8 584	2 579	1 282	23 545
Építőipar	10 405	9 437	4 685	958	25 485
Kereskedelem, gépjárműjavítás	2 972	1 607	815	76	5 470
Szállítás, raktározás	4 183	2 428	1 581	786	8 978
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	9 493	3 467	5 721	1 289	19 970
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	1 099	1 593	474	258	3 424
Többi nemzetgazdasági ág	3 752	2 518	3 930	1 345	11 545
Mióta dolgozik az adott munkahelyen					
Legfeljebb 1 éve	8 177	8 110	6 157	1 202	23 646
Több mint 1 éve	35 926	21 613	13 664	4 892	76 095
Összesen	44 103	29 723	19 821	6 094	99 741

Forrás: Munkaerő-felmérés.

2. ábra

A külföldi telephelyen történő munkavégzést megjelölők létszámának alakulása

Forrás: Munkaerő-felmérés.

A tipikus ingázó migránsok középfokú végzettséggel rendelkező, jelentős arányban családostól férfiak, akik Németországban jellemzően ipari és építőipari munkát végeznek, míg Ausztriában emellett a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás, sőt a mezőgazdaság is jelentősebb felvevő piacnak számít. Annak ellenére, hogy e két utóbbi nemzetgazdasági ág és részben az építőipar többlet munkaerőigénye is szezonális jellegű, az érintettek kétharmada már legalább egy éve ugyanannál a munkáltatónál dolgozott, sőt az ausztriai munkahelyet megjelölőknél ez az arány a 80%-ot is meghaladta 2014-ben. A napi ingázás markáns jelenlétére utal, hogy 2014-ben az ausztriai munkahelyet megjelölő 44 ezer főből közel minden második Győr-Moson-Sopron, illetve Vas megyében, azaz Ausztriával közvetlenül szomszédos megyében élt.

Az utóbbi évek migrációs trendje javított az itthon maradottak munkaerő-piaci esélyein, hiszen a külföldre távozók munkáját továbbra is el kell végezni. A migráció bizonyos területekre, foglalkozásokra koncentrálódik: a munkaerő-felmérés 2014. évi adatai szerint a külföldön dolgozók leginkább az építőiparban (25,6%), a feldolgozóiparban (22,8%), illetve a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazatban (20,0%) helyezkedtek el.

2.2. Közfoglalkoztatás

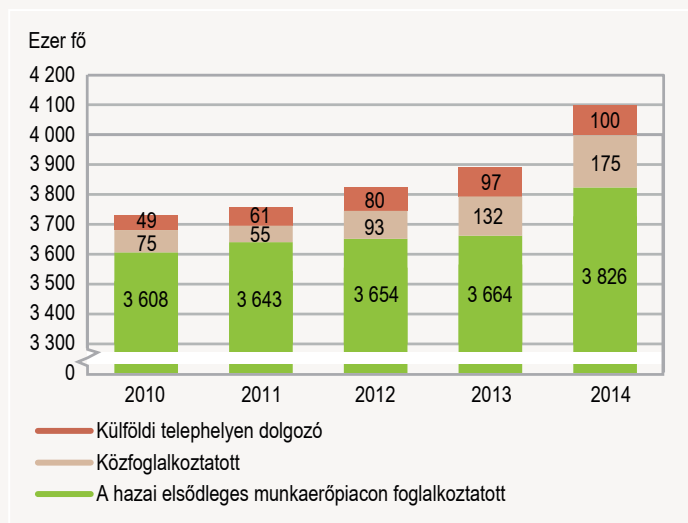
A munkanélküliség kezelésében bekövetkezett paradigmaváltás (segély helyett munka) eredményeként 2013-ban éves átlagban 129,3 ezren, 2014-ben viszont – részben az oktatással kombinált speciális formával, a téli közmunkaprogrammal összefüggésben – már 182,6 ezren dolgoztak közfoglalkoztatottként. Mivel a programokban jellemzően 6–8 hónapig vesz részt egy-egy érintett, a 2014-ben közfoglalkoztatásban részt vevők száma az átlagosnak közel kétszerese volt. Az, hogy a foglalkoztatottak mintegy 4%-a ebből a több szempontból is sajátos körből került ki, nemcsak a foglalkoztatási trendre volt jelentős hatással, de az összetétel-jellemzők (pl. iskolai végzettség, nem, lakóhely, munkanélküliség átlagos időtartama stb.) alakulására is.

A legfontosabb hozadéka, hogy nagy számban olyanokat is rendszeres munkához juttatott, akiknek erre évek óta esélyük sem volt. A rendszeres munkavégzés formai követelményeihez történő alkalmazkodás segíti a munkaerő-piaci szocializációt, ami különösen a már hosszabb ideje állástalanok esetében fontos tényező. További fontos hozadéka a közfoglalkoztatásnak, hogy jelentősen csökkenti azoknak a gyermekeknek a számát, akik dolgozó nélküli háztartásban élnek. Az ilyen gyermekek aránya a 2013. évi 14,7 %-ról 10,9 %-ra, számuk mintegy 66 ezerrel csökkent. Az, hogy a szülő (újra)

munkába jár, pozitív példát mutat a felnövekvő generáció számára is. A normál minimálbér háromnegyedének megfelelő közfoglalkoztatási bért nettó értéke mintegy két és félszerese a foglalkoztatást helyettesítő támogatásának, viszont a megélhetési költségekhez képest így is elég alacsony összeg, amit amiatt, hogy a közmunka időtartama jellemzően néhány hónapos, csak az év egy részében kapnak az érintettek. A közfoglalkoztatás a munkanélküliség csökkentésére jutó erőforrások jelentős részét leköti, (2014-ben a Nemzeti Foglalkoztatási Alap 57,9%-át). Döntően a közfoglalkoztatás kiterjesztésével magyarázható az alacsonyabb iskolai végzettségűek, a kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzetű régiókban, illetve településeken élők, valamint a roma népesség foglalkoztatási mutatóinak javulása, míg a kedvezőbb jellemzőkkel bíró potenciális munkavállalók, a gazdasági fellendülés hatásából profitálva, álláshoz tudtak jutni a nem támogatott munkaerő-piacon is.

A foglalkoztatottak létszámának alakulása

3. ábra

3. Nők, fiatalok, romák a munkaerőpiacon

3.1. A nők foglalkoztatottsága

A magyar nők foglalkoztatási rátája napjainkban már a férfiakra jellemzőnél nagyobb mértékben marad el az uniós átlagtól, amihez hozzátartozik az is, hogy a tagországok a nők munkaerő-piaci részvétele szempontjából meglehetősen polarizáltak. Ennek oka az eltérő szociális juttatási rendszerek és munkajogi szabályozás (nyugdíjszabályok, a gyermekgondozási ellátás igénybevétele) mellett a gazdasági szerkezet, illetve helyzet különbözősége, de alakítója az adott országra jellemző társadalmi tradíció is. Magyarországon 2013-ban a 20–64 éves nők 56,9, egy évvel később 60,2%-a volt foglalkoztatott, ami 12,4, illetve 13,3 százalékponttal maradt el az azonos korú férfiakétól. A nők relatív pozíciójának változása azzal magyarázható, hogy a foglalkoztatásbővülés egyik fő forrását jelentő közfoglalkoztatásban a férfiak nagyobb arányban vesznek részt. Közfoglalkoztatottak nélkül számolva a foglalkoztatási ráta nemek szerinti különbsége 2013–2014 között nem változott. A nőknek a férfiakénál kisebb munkaerő-piaci jelenléte részben abból következik, hogy az ellátásra szoruló családtagok „főállásban” történő otthoni gondozása jellemzően a nők feladata (az ápolási díjat szinte kizárólag nők vesznek igénybe), de emellett a magasabb női inaktivitáshoz két további tényező is jelentősen hozzájárult.

A női nyugdíjkorhatár több lépcsőben emelkedik a férfiakéval megegyező 65 évre. A fokozatossággal és az átmeneti szabályokkal összefüggésben az 55–64 éves nők az öregségi nyugdíj igénybevétele miatt korábban is nagyobb arányban hagyhatták el a munkaerőpiacot, mint az azonos korú

férfiak. A nyugdíjba vonulási szabályok szigorításával egy időben bevezetett kedvezmény értelmében pedig ugyancsak a nők – 40 évi tényleges munkaviszony esetén – kérhetik nyugdíjazásukat. 2014 decemberéig mintegy 120 ezer nő élt a lehetőséggel, és az intézkedésnek az években mérhető hatása folyamatosan nő (mivel független a nyugdíjkorhatár változásától), és várhatóan a következő években is a jogosultak jelentős része élni fog vele.

A gyermekgondozási ellátás igénybevétele 2014-ben a munkavállalási korú nők több mint 8%-a esetében magyarázta a munkaerő-piaci távollétet. A KSH 2008. évi felmérése szerint a magyar anyák akkor átlagosan 4,7 évig vették igénybe a gyermekgondozási ellátást, ami számottevően nehezítette a munkaerő-piaci be-, illetve visszalilleszkedést. 2014-ben az egy és két gyermeket nevelő nők foglalkoztatási rátája mintegy 10–12 százalékponttal volt alacsonyabb, mint a gyermeket nem nevelőké, a legalább három gyermeket nevelők lemaradása pedig ennek duplája volt. Az utóbbi csoportba tartozók a munkanélküliség csúcsát jelentő időszakban, az 1990-es évek elején bevezetett, a munkanélküliség elleni küzdelem eszköztárába tartozó gyermeknevelési támogatásra legkisebb gyermekük 8 éves koráig voltak jogosultak. Részen az, hogy az érintettek jó része élt ezzel a lehetőséggel, részben pedig az, hogy ilyen hosszú inaktív periódus után igen nehéz újra foglalkoztatottá válni, magyarázza a nagycsaládos nők alacsony foglalkoztatási rátáját. Az utóbbi években azonban e csoport munkaerő-piaci aktivitása is határozottan nőtt, amit – legalábbis részben – a 2011-től bevezetett (a három gyermektől jelentősen növekvő fajlagos értékű) gyermekek utáni adókedvezmény érvényesítésének igénye magyaráz. (A gyermekek utáni adókedvezmény az egy- és kétgyermekes nők esetében is ösztönözheti a mielőbbi munkába állást, amennyiben partnereik nem vagy csak részben tudják igénybe venni azt.)

A férfiakkal ellentétben, akiknek a foglalkoztatási rátájára a nevelt gyermekek száma, illetve életkora nincs hatással (a 17 évnél idősebb gyermeket nevelő férfiak alacsonyabb foglalkoztatási rátája saját életkorukkal korrelál), a nőknél ez erőteljes befolyásoló tényező. 2014-ben 100 kétévesnél fiatalabb gyermeket nevelő anyából mindössze 15 dolgozott, de a 3–5 éves gyermeket nevelők foglalkoztatási rátája is jóval kisebb volt a gyermeket nem nevelőkéknél. A 3–5 éves gyermeket nevelők foglalkoztatási rátája azonban a 2000. évihez képest több mint 10 százalékponttal nőtt, mivel a gyed lejártá után a nők egyre nagyobb része tér vissza munkahelyére. Erre ösztönzi őket az is, 2014-től munkavégzés mellett is kérhető az anyasági ellátás folyósítása (gyed extra). Ezzel a lehetőséggel 2014-ben kb. 50 ezren éltek, igaz egy részük már korábban is foglalkoztatott volt. További fontos, a keresleti oldalra ható intézkedés, hogy a gyermekgondozási szabadságról visszatérő nők alkalmazása esetén – hasonlóan a szakképzetlenekéhez vagy a fiatalokéhoz – a munkáltató járulékfizetési kedvezményt vehet igénybe. A javuló mutatók ellenére a kisgyermekes nők munkaerő-piaci jelenlétének számottevő növekedése csak rendszer szintű változástól várható.

3. tábla

A 25–49 éves férfiak és nők foglalkoztatási rátája legfiatalabb gyermekük életkora szerint

Korcsoport, éves	(%)					
	Férfi	Nő	Együtt	Férfi	Nő	Együtt
	2013			2014		
0–2	88,6	12,8	49,5	90,4	14,8	51,8
3–5	86,2	66,1	75,5	90,9	69,6	79,6
6–16	84,7	76,3	79,9	89,3	79,9	83,9
17+	75,9	80,0	77,8	79,9	82,0	80,9
Nincs gyermeke	84,1	81,8	83,1	88,3	85,1	86,9
Összesen	82,6	69,3	76,0	86,7	72,4	79,6

Forrás: Munkaerő-felmérés.

Jöllehet a gyermekgondozási szabadság bevezetése, illetve kiterjesztésekor annak kedvező demográfiai hatása is szerepelt az érvek között, egyértelmű, hogy az unión belül azokban az országokban magasabb a születésszám, ahol a nők a gyermek születését követően viszonylag hamar visszatérnek a munka világába. Ezért az utóbbi évek kormányzati intézkedései (a már említettek túl ideértve a bölcsődei hálózat fejlesztését is) a kedvezőtlen demográfiai trend megtörése szempontjából is fontosak.

3.2. Fiatalok a munkaerőpiacon

A növekvő ifjúsági munkanélküliség, a fiatalok munkaerő-piaci belépésével kapcsolatos gondok a 2000-es évek eleje óta kiemelt témája Európa munkaerő-piaci folyamatokkal foglalkozó fórumainak. A válság elhúzódó következményeként 2014-ben az unióban még mindig több mint 5 millió fiatal volt munka nélkül, ami 21,9%-os munkanélküliségi rátának felelt meg. A legkritikusabb helyzet a dél-európai országokban, azon belül is Spanyolországban és Görögországban alakult ki, ahol az ifjúsági munkanélküliség 50% feletti, míg a másik pólust Ausztria, Hollandia, illetve Németország jelentette 8–10% közötti ifjúsági munkanélküliségi rátájával. Magyarország helyzete e tekintetben is az uniós átlagnál némileg kedvezőbb, 2014-ben 20,4%-os volt a 15–24 évesek munkanélküliségi rátája, a magyar fiatalok munkaerő-piaci jellemzői azonban néhány szempontból sajátosak:

- A 19 éven aluli korosztály tagjai alig vannak jelen a munkaerőpiacon. Ennek fő oka, hogy egészen a legutóbbi időkig 18 év volt a kötelező közzoktatási részvétel korhatára, és 16 évre történő csökkentésének munkaerő-piaci hatása még nem mutatható ki. (Az uniós tagországok többségében 16 év az iskolaköteles kor, de rendkívüli nagy a szóródás abban a tekintetben, hogy az ennél idősebbek mekkora hányada van jelen a munkaerőpiacon.)
- A magas felsőoktatási továbbtanulási arány miatt a 20–24 évesek foglalkoztatási rátája is alacsony, és 1999–2012 között csökkenő tendenciát mutatott. Az utóbbi két évben viszont mérséklődött a továbbtanulni szándékozók aránya, így ez, párosulva a kedvezőbb gazdasági helyzettel (illetve a fiatalok körében különösen népszerű külföldi munkavállalás nehezen mérhető hatásával), javított foglalkoztatási rátájukon.
- A munkaerőpiacon jelen lévő 15–24 évesek több mint egyharmada szakképzetlen, akik között fele arányban vannak azok, akik legfeljebb alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, s emiatt kevés az esélyük a foglalkoztatottá válásra, sőt jelentős részüik az álláskeresőként is reménytelennek tartja.
- A válság hatására a magyar fiatalok körében is jelentősen nőtt a munkanélküliség. 2013-ban az enyhén növekvő foglalkoztatás mellett már csökkent az ifjúsági munkanélküliségi ráta is, 2014-ben pedig az átlagot meghaladó mértékben javultak a fiatalok munkaerő-piaci mutatói.

Világtendencia, hogy a fiatalok életében a munkaerő-piaci és az oktatási részvétel egyre hosszabb időszakban párhuzamosan van jelen. Egyes országokban eleve ilyen a képzési rendszer (duális szakképzés), míg máshol a felsőoktatásban való részvétel természetes velejárója a – legalább rész munkaidős – munkavégzés. Utóbbi országokban értelem szerűen széles az ún. kettős státusú (tanuló és foglalkoztatott vagy munkanélküli) fiatalok rétege. Egy 2012. évi európai összehasonlító tanulmány szerint hazánk azon tagországok közé tartozott², ahol a tanulás és a munkaerő-piaci jelenlét jellemzően kizárja egymást, s a (legalábbis statisztikailag kimutathatóan) kevés számú dolgozó diákra is inkább csak a szünidei munkavégzés a jellemző. A fiatalok munkanélküliségi rátája magas, mert bár a munka nélküli fiatalok abszolút értelemben nincsenek sokan, a tört nevezője, a munkaerőpiacon jelen lévő fiatalok száma szintén alacsony. A 4. ábra jól szemlélteti a duális átmenet szinte teljes hiányát. A fiatalok 18 éves korukig jellemzően kizárólag tanulók, de még a 22 évesek mintegy kétötöde is nappali tagozatos oktatásban vesz részt. A munka nélküli és nem tanuló inaktívak együttes

részaránya 20 éves életkortól kezdődően többé-kevésbé állandó, de az életkor előrehaladásával némileg emelkedik az inaktívak aránya, a nők gyermekvállalás miatti inaktív státusából következően.

4. tábla

A fiatalok fontosabb munkaerő-piaci mutatóinak alakulása

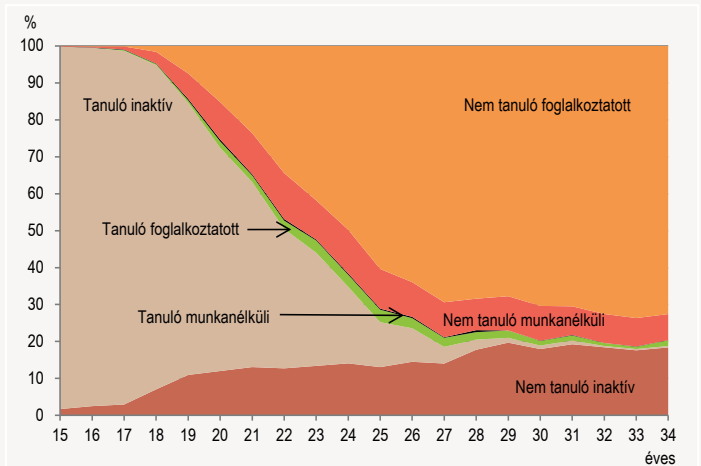
Év	Foglalkoztatási ráta					Ifjúsági munkanélküliségi ráta, 15–24 évesek	NEET ^{a)} -mutató (%)
	15–19 évesek	20–24 éves			25–29 évesek		
		férfiak	nők	együtt			
2006	3,3	44,0	33,6	38,8	71,2	19,1	12,4
2007	2,9	44,0	32,4	38,3	71,0	18,0	11,5
2008	2,7	42,0	31,3	36,7	70,7	19,5	11,5
2009	2,0	36,7	30,0	33,4	67,4	26,4	13,6
2010	2,0	36,7	30,3	33,5	65,8	26,4	12,6
2011	1,9	36,1	30,0	33,1	67,0	26,0	13,2
2012	1,8	35,9	31,3	33,6	67,4	28,2	14,8
2013	2,3	40,8	30,5	35,7	69,0	26,6	15,5
2014	3,4	45,6	35,2	40,5	73,0	20,4	13,6

^{a)} NEET = Not in employment, education or training. Azoknak a 15–24 éves fiataloknak a korcsoportjukon belüli aránya, akik nem tanulnak, de nem is dolgoznak.

Forrás: Munkaerő-felmérés.

4. ábra

A 15–34 évesek munkaerő-piaci státus szerinti megoszlása, 2014

Forrás: Munkaerő-felmérés.

2014-ben a 15–24 éves korosztályból 263,9 ezren voltak foglalkoztatottak, beleértve azt a 14 ezer főt, aki tanulás mellett dolgozott, míg 65,6 ezren munkanélküliként voltak jelen a munkaerőpiacon (ebből 3 ezer tanuló). Melléjük 76,5 ezer olyan fiatal volt, aki képzésben nem vett részt, de a munkaerőpiacon sem volt jelen. Az ún. NEET (nem dolgozó és nem is tanuló) fiatalok részaránya összességében így 13,6%, ami 1,9 százalékponttal alacsonyabb volt az egy évvel korábbiánál. A NEET-fiatalok között természetesen vannak betegséggel, fogyatékkal élő, akik emiatt nem tudnak dolgozni, gyermekgondozási ellátást igénybe vevők, illetve olyanok, akik formális tanulmányaikat szüneteltetve valamilyen más kreatív, de nem fizető tevékenységet folytattak, vagy egyszerűen csak egy kicsit szabadon, köztétlenül kívánták élni az életüket. Többségüket azonban a megfelelő (vagy sok esetben a bármilyen) munka hiánya sorolta ebbe a csoportba.

² A csoport tagja még: Csehország, Szlovákia, Bulgária, Horvátország, Románia, Belgium, Olaszország, Ciprus.

A nem tanuló és nem dolgozó 15–24 évesek mintegy kettőtöde legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezett 2014-ben. A fiatal munkanélküliek iskolai végzettség szerinti összetétele jobb azokénál, akik meg sem jelennek a munkaerőpiacon, s akik esetében a távollét ezzel épp úgy összefügghet, mint egy esetleges betegséggel, fogyatékossággal.

5. tábla

A nappali tagozaton nem tanuló munkanélküli, illetve inaktív fiatalok megoszlása nemek, korcsoportok és legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint, 2014

Megnevezés	Munkanélküli			Inaktív ^{a)}		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
15–24 évesek						
8 általánosnál alacsonyabb	3,0	1,6	2,4	9,2	4,6	7,0
8 általános	31,3	24,8	28,5	42,6	39,1	40,9
Szakiskola vagy szakmunkásképző	28,4	21,7	25,5	14,9	12,2	13,6
Középiskola	30,3	38,6	33,9	30,5	38,2	34,2
Egyetem, főiskola	7,0	13,4	9,8	2,9	5,9	4,3
Összesen, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Összesen, ezer fő	37,1	28,5	65,6	39,7	36,9	76,5
Ebből: soha nem dolgozott, ezer fő	22,9	18,8	41,7	32,5	31,4	63,9
25–29 évesek						
8 általánosnál alacsonyabb	1,5	2,3	1,9	6,8	6,0	6,3
8 általános	26,7	25,0	25,9	43,0	41,1	42,0
Szakiskola vagy szakmunkásképző	30,1	15,5	23,1	17,7	15,5	16,5
Középiskola	27,9	38,1	32,8	25,1	25,4	25,3
Egyetem, főiskola	13,8	19,1	16,4	7,3	12,0	9,9
Összesen, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Összesen, ezer fő	23,3	21,6	44,9	17,8	21,7	39,5
Ebből: soha nem dolgozott, ezer fő	4,9	5,1	10,0	8,8	10,2	19,0

a) Gyermekgondozási ellátást igénybe vevők nélkül.

Forrás: Munkaerő-felmérés.

A 25–29 éves munka nélküli fiatalok között az alacsony iskolai végzettségűek aránya alig kisebb, mint a 15–24 évesek körében, viszont nekik szakirányú végzettség megszerzésére a „normál” oktatás keretében eddig esélyük sem volt. Összességében 2014-ben mintegy félszázezer 30 éven aluli fiatalnak lett volna szüksége valamilyen képzésre ahhoz, hogy munkaerő-piaci esélyei javuljanak, és ennél is többen (63 ezren) voltak azok, akik szakirányú végzettség birtokában sem találták meg helyüket a munka világában. A legfiatalabbak esetében gond a munkatapasztalat hiánya. A 15–24 éves munkanélküliek 63,5, az azonos korú inaktívak 83,5%-a még soha nem dolgozott. A 25–29 évesek esetében ezek az arányok érthetően már jóval kedvezőbbek, de körükben is relatíve magas (22,3, illetve 48,0%) volt 2014-ben. A nyári diák munkaprogram 2013-ban 16 ezer, 2014-ben 20 ezer közép-, illetve felsőfokú képzésben részt vevő fiatalnak biztosított legalább egyhavi munkát, és fő célja éppen az volt, hogy hozzásegítse a fiatalokat a munkatapasztalatok megszerzéséhez.

A már dolgozó 15–24 évesek jellemzően középfokú végzettségűek. A részidőben dolgozók aránya – uniós összehasonlításban – alacsony, 7%

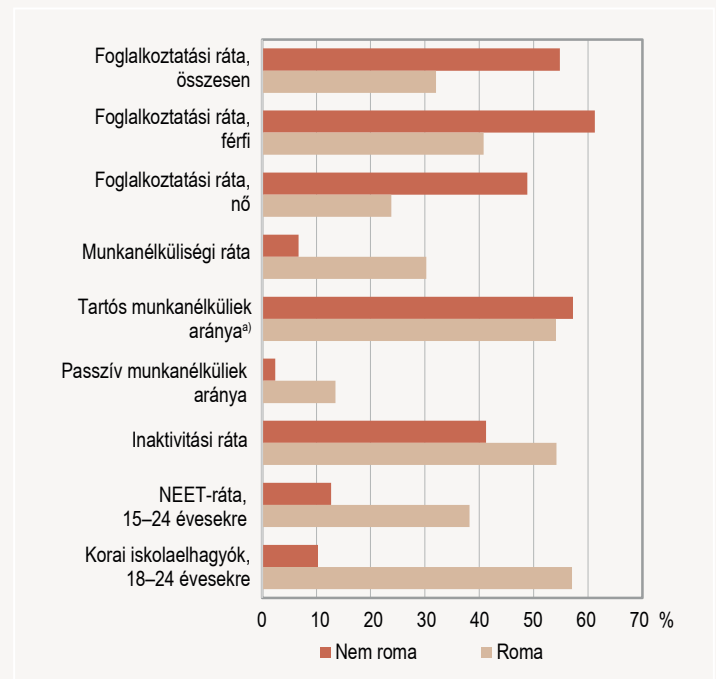
körüli, viszont több mint 24%-uk határozott idejű szerződéssel dolgozott, ami összefügghet azzal is, hogy e korosztályban relatíve sok a próbaidős. Tény az is, hogy a fiatalok inkább hajlandók az egzisztenciálisan bizonytalanabb státust vagy a bejelentés nélkül történő munkavégzést is vállalni, mint az idősebbek, akiknél ennek a táppénzre, illetve a majdani nyugdíjra gyakorolt hatása már fontosabb mérlegelési szempont.

3.3. A romák foglalkoztatottsága

A nemzetiségre vonatkozó kérdésblokk 2013 óta része a munkaerő-felmérés utolsó hullámának. 2014-ben az erre a kérdésre adott válaszok alapján a magánháztartásban élők 3,6%-a, közel 350 ezer fő volt romának tekinthető (magát roma nemzetiségűnek vagy roma nemzetiségűnek is valló). Mind demográfiai, mind iskolai végzettség szerinti összetételét tekintve jelentősen különbözik a roma és a nem roma népesség. A fiatalok aránya a romák között nagyobb, a fiatal középkorúaké hasonló, az ennél idősebbeké pedig lényegesen kisebb a nem romákra jellemzőnél. Az idősebb generációk alulreprezentáltsága szoros kapcsolatban áll az egészségi állapot kedvezőtlenebb mutatóival, ami a munkaerőpiacról történő idő előtti kiválás egyik magyarázó tényezője. 2014-ben a 15–74 éves romák közel 20%-a még az általános iskolát sem fejezte be, illetve őket is beleértve több mint 80%-uknak legfeljebb alacsony végzettsége volt, ami mintegy négyszerese a nem roma népességre jellemzőnek. A szakiskolát, szakmunkásképzőt végzettségűek arányában a legkisebb a különbség, de egyben ez az a legmagasabb végzettség, amit a roma népesség még viszonylag nagy arányban elér. További munkaerő-piaci hátrányt jelent a lakóhely is. A roma népesség 55%-a az észak-magyarországi, illetve az észak-alföldi régióban élt 2014-ben. Ezek a tényezők részben magyarázzák a roma és a nem roma népesség gazdasági aktivitási kategóriák szerinti megoszlását jellemző különbséget. 2014-ben a 15–62 éves romák 34%-a volt foglalkoztatott, 15%-a munkanélküli 51%-os inaktivitás mellett, szemben a nem romákra jellemző 65, 5, illetve 30%-kal. Az arányok annak ellenére alakultak így, hogy az inaktivitásban inkább érintett korosztályok – az 50–74 évesek – erősen alulreprezentáltak a romák között, míg a 15–24 évesek aránya nagyobb a nem roma népességre jellemzőnél, s a kisebb továbbtanulási hajlandóság miatt ráadásul elvileg alacsonyabb a potenciális munkaerő-piaci belépési életkor is.

5. ábra

Munkaerő-piaci mutatók a 15–74 éves roma és nem roma népességben belül, 2014

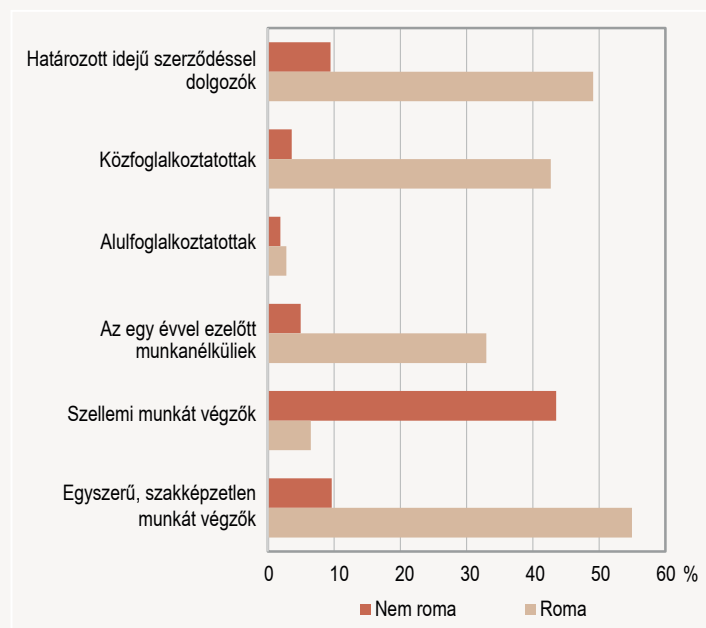
a) Az összes munkanélküliből.

Forrás: Munkaerő-felmérés.

A roma népesség körében a korai iskolaelhagyók és a nem dolgozó, nem tanuló (NEET) fiatalok aránya többszöröse a nem romákra jellemzőnek, ami a munkaerő-piaci különbségek tartósságát vetíti előre. A munkanélküliek mellett jelentős arányban vannak azok, akik bár szeretnének dolgozni, de koruk, végzettségük (pontosabban annak hiánya), illetve lakóhelyük miatt reménytelennek ítélik a munkakeresést. A roma foglalkoztatottak között a nem romákra jellemzőnél jóval nagyobb arányban vannak jelen a valamilyen szempontból bizonytalanabbnak tekinthető státusúak. Az azonban, hogy 2014-ben a foglalkoztatott romák több mint kétötöde közfoglalkoztatottként dolgozott, illetve, hogy minden harmadik foglalkoztatott munkanélküli státusát cserélte foglalkoztatott státusra, jól jelzi a közfoglalkoztatásnak a hátrányos helyzetűek munkaerőpiacra jutását segítő szerepét.

6. ábra

Foglalkoztatási mutatók a 15–74 éves roma és nem roma foglalkoztatottakon belül, 2014

Forrás: Munkaerő-felmérés.

4. Uniós összehasonlítás

2014-ben az unió egészében és a tagállamok többségében, csökkenő munkanélküliség mellett javult a foglalkoztatottság. A 15–64 évesek foglalkoztatási rátájában egy év alatt Magyarország esetében következett be a legnagyobb pozitív irányú elmozdulás, s ezzel az uniós átlagtól való eltérés 3,1 százalékpontra mérséklődött. A lemaradás továbbra is a korstruktúra két szélén jelentkezik, míg a 25–54 évesekre számított foglalkoztatási ráta már meghaladja a 28 tagország átlagát, s jelenleg közel annyi, mint például Belgiumban, Finnországban vagy Franciaországban. Munkanélküliségi rátánk közelíti a legjobb egyharmadra jellemzőhöz, s ami még kedvezőbb, a fiatalok munkanélkülisége Magyarországon csökkent a legnagyobb mértékben. (2014-ben a magyar fiatalok munkanélküliségi rátája 6,2 százalékponttal alacsonyabb volt az egy évvel korábbinál, szemben az unió egészét jellemző 1,6 százalékpontos javulással.)

Magyarországon ún. atipikus formában jóval kevesebben dolgoztak az uniós átlagnál, igaz ebben a tekintetben, különösen, ha az egyes formákat külön-külön vizsgáljuk, akkor nagyok a tagországok közötti különbségek is. Az önfoglalkoztatók 10,6%-os aránya ugyan 4,4 százalékponttal kisebb az EU-28 átlagánál, viszont a tagországok több mint egyharmadában – többek

közt Németországban vagy Franciaországban is – a miénkhez hasonló, s az uniós átlagot is jórészt a kevés számú, jelentős egyéni vállalkozói réteggel rendelkező tagországok (Görögország, Olaszország, Románia) mutatói húzzák fel. A visegrádi országok közül viszont nálunk a legszűkebb a vállalkozói réteg, ugyanis 2014-ben Lengyelországban 18,2, Csehországban 17,4, Szlovákiában 15,3%-át adták a foglalkoztatottaknak.

6. tábla

Foglalkoztatási és munkanélküliségi ráta az Európai Unió tagországaiban, 2014

Ország	Foglalkoztatási ráta						Munkanélküliségi ráta	
	15–24 évesek	25–54 éves férfiak	15–64 éves			15–74 évesek	15–24 évesek	
			férfiak	nők	együtt változás ^{a)}			
Ausztria	52,1	83,4	75,2	66,9	71,1	-0,3	5,6	10,3
Belgium	23,2	79,1	65,8	57,9	61,9	0,1	8,5	23,2
Bulgária	20,7	74,5	63,9	58,2	61,0	1,5	11,4	23,8
Ciprus	25,8	76,2	66,0	58,6	62,1	0,4	16,1	35,9
Csehország	27,1	83,8	77,0	60,7	69,0	1,3	6,1	15,9
Dánia	53,7	82,0	75,8	69,8	72,8	0,3	6,6	12,6
Egyesült Királyság	48,1	82,1	76,8	67,1	71,9	1,4	6,1	16,9
Észtország	33,3	80,9	73,0	66,3	69,6	1,1	7,4	15,0
Finnország	41,4	80,5	69,5	68,0	68,7	-0,2	8,7	20,5
Franciaország	28,1	80,5	67,6	60,9	64,2	0,1	9,9	23,2
Görögország	13,3	62,4	58,0	41,1	49,4	0,6	26,5	52,4
Hollandia	61,1	81,9	78,6	69,1	73,9	-0,4	6,8	10,5
Horvátország	18,3	71,2	59,1	50,0	54,6	2,1	17,3	45,5
Írország	28,4	72,6	66,9	56,7	61,7	1,2	11,3	23,9
Lengyelország	25,8	78,4	68,2	55,2	61,7	1,7	9,0	23,9
Lettország	32,5	78,2	68,4	64,3	66,3	1,3	10,8	19,6
Litvánia	27,6	80,8	66,5	64,9	65,7	2,0	10,7	19,3
Luxemburg	20,4	83,7	72,6	60,5	66,6	0,9	5,9	22,6
Magyarország	23,5	79,2	67,8	55,9	61,8	3,7	7,7	20,4
Málta	46,1	75,8	74,9	49,3	62,3	1,5	5,9	11,8
Németország	46,1	83,5	78,1	69,5	73,8	0,3	5,0	7,7
Olaszország	15,6	67,9	64,7	46,8	55,7	0,2	12,7	42,7
Portugália	22,4	77,4	65,8	59,6	62,6	2,0	14,1	34,8
Románia	22,5	77,1	68,7	53,3	61,0	0,9	6,8	24,0
Spanyolország	16,7	67,4	60,7	51,2	56,0	1,2	24,5	53,2
Svédország	42,8	85,4	76,5	73,1	74,9	0,5	8,0	22,9
Szlovákia	21,8	76,8	67,6	54,3	61,0	1,1	13,2	29,7
Szlovénia	26,8	81,9	67,5	60,0	63,9	0,6	9,7	20,2
EU-28	32,5	77,5	70,1	59,6	64,9	0,8	10,2	21,9

a) A 2013. évihez képest, százalékpont.

Forrás: Eurostat. Letöltés időpontja: 2015. 05. 04.

Részmunkaidőben az unióban átlagosan a foglalkoztatottak 20,3%-a dolgozott 2014-ben, s a kiugróan magas holland 50% mellett még további 7 tagországban volt 25% körüli ez az arány. Magyarország 6,4%-os értékével, a többi posztszocialista országgal együtt azok közé a tagországok közé tartozik, ahol kevésbé elterjedt ez a foglalkoztatási forma.

Azt, hogy hol és mennyien dolgoznak határozott idejű szerződéssel, jórészt a hagyományok – beleértve a szakszervezeti szerepvállalást is – alakították, így a tagországok közötti különbségek jelentősek, jóllehet általánosan elfogadott, hogy a munkaerőpiac rugalmasságán javít, ha emelkedik a határozott idejű szerződéssel alkalmazottak aránya. A 14,0%-os uniós átlagon belül Hollandiában, Lengyelországban, Spanyolországban és Portugáliában legnagyobb a határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya (21–28%), míg Románia és Litvánia képviselte a másik szélsőséget, 3% körüli részarányal. Hazánk 10,8%-os mutatójával az unió középmezőnyében helyezkedik el.

Összességében 2013–2014-ben jelentős pozitív fordulat következett be a hazai foglalkoztatottsági helyzetben. A munkaerő-piaci mutatók javulása több tényezővel, így többek között az állam korábinál aktívabb szerepvállalásával függött össze, de támogatólag hatott a kül- és belgazdasági helyzet kedvező alakulása is. A jövővel kapcsolatos legfontosabb kérdések, hogy sikerül-e a gazdaság munkaerő-expanzió kíséretében növekedését fenntartani, a munkaerő-piaci anomáliákat megfelelő irányú beavatkozással tovább mérsékelni, illetve fenntartható szerepet találni a közfoglalkoztatásnak.

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu